



Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Toespraak Voorzitter

4 mei 2025 Herdenking oorlogsslachtoffers bij Erelijst van Gevallen

Het gesproken woord geldt

Wij zijn hier vandaag aanwezig omdat we de namen willen onthouden. De namen van onze helden die in dit boek staan. De mensen die hebben bijgedragen tot de overwinning.

Vandaag wil ik iets zeggen over de koopvaardij.

Voor de koopvaardij was het al oorlog, terwijl het voor Nederland nog vrede was. De Duitsers kwamen natuurlijk op 10 mei 1940. Maar al veel eerder gingen Nederlandse schepen ten onder. Bijvoorbeeld: de Simon Bolivar loopt in november 1939 op een Duitse mijn voor de Engelse kust. 21 doden.

Het vrachtschip De Vecht werd in maart 1940, net vertrokken uit de haven van Rotterdam,



getorpedeerd door een Duitse U-boot. 22 opvarenden. 22 doden.

In de neutraliteitsperiode gaan al 43 Nederlandse koopvaardijschepen verloren.

En toen moest het nog oorlog worden.

Als de Duitsers komen, varen er 900 Nederlandse schepen over de wereldzeeën. Onze regering te Londen vaardigt dan de zogenaamde Vaarplicht uit. Alle opvarenden worden van de ene op de andere dag onderdeel van de geallieerde oorlogsmachine.

Meteen al levert onze koopvaardij een cruciale bijdrage aan de chaotische evacuatie van Duinkerken, als met man en macht Britse militairen moeten worden overgezet. De Duitsers zitten hen op de hielen. Zo'n 22.000 militairen



daarvan doen dat op 40 schepen van de Nederlandse koopvaardij.

Het meest succesvol is het motorschip Rian van kapitein Derk Buining uit Groningen. Dat zet maar liefst 2500 militairen over. Er is de Hondsrug dat 1400 militairen in veiligheid brengt. De Abel Tasman die 220 Britse militairen redt, maar op 13 juni op een mijn vaart en zinkt. De Sursum Corda die 370 militairen overzet en daarna vergaat.

Er is het schip Batavier 2 dat 650 Nederlandse militairen naar Engeland weet te brengen. Duitse vliegtuigen schieten op het schip, zonder resultaat.

Al die Nederlandse koopvaardij schepen leveren op de een of andere manier een bijdrage. Troepentransport, hospitaalschip, vervoer van cruciale grondstoffen.



Er zijn de konvooien die via de Noordelijke IJszee oorlogsmaterieel voor het Rode Leger naar de Russische havens Moermansk en Archangel brengen. De route rond het bezette Noorwegen ligt onder bereik van de Duitse luchtmacht en vlooteenheden.

De tankers van Koninklijke Shell die brandstof leveren voor de oorlogsinspanning.

Bijvoorbeeld de Ondina, een schip van Shell, dat voor de kust van Australië wordt aangevallen door drie Japanse schepen, maar er zelf een tot zinken brengt. Kapitein Willem Horsman krijgt er de Militaire Willemsorde voor, onze allerhoogste onderscheiding. Zijn naam staat in dit boek.

De Amstelland, die ternauwernood twee aanvallen van Duitse onderzeeboten overleeft, Dan op weg naar Buenos Aires meevaart in een konvooi van 40 schepen. Weer Duitse



onderzeeboten, nu ook gevolgd door bommenwerpers. Met eigen mitrailleurs wordt een van hen uit de lucht geschoten. Maar de bommen treffen ook doel. De Amstelland gaat ten onder. Kapitein Cornelis Rietbergen verlaat als laatste het zinkende schip en overlijdt. Zijn naam staat in dit boek. Zijn kleinzoon is vandaag bij ons.

Ook rondom Nederlands-Indië zet de koopvaardij zich in voor de vaderlandse zaak. De Poelau Bras heeft 100 man Koninklijke Marine aan boord, in een schip dat daar veel te klein voor is. Het wordt aangevallen door Japanse vliegtuigen en zinkt voor de kust van Java. Stuurman Cornelis Kruijt is een van de doden. Ook hij wordt vandaag vertegenwoordigd door een familielid.



Mijn oudoom Simon Bosma komt om het leven als zijn schip, de Soemba, zinkt voor de kust van Newfoundland. Aan boord een lading staal voor Engeland. Eerder overleefde zijn schip in een konvooi van 43 schepen een aanval van maar liefst acht Duitse onderzeeboten voor de Ierse kust. Elf schepen vergaan met man en muis. Ook zijn naam prijkt op de erelijst.

Op open zee zijn die schepen 'sitting ducks' - een simpele prooi. Het gevaar komt van alle kanten. Vliegtuigaanvallen, mijnen en onderzeeboten. Er valt weinig tegen te doen. Wie een aanval overleeft en in veiligheid kan komen, moet gelijk weer dienst doen op een ander schip. En zo begint het gevaar weer van voor af aan.

In ons gepijnigde vaderland moeten velen moed geput hebben uit het feit dat weliswaar wij bezet waren, maar dat overal op de aardbol schepen rondvaren waar niet alleen het rood-wit-blauw



nog altijd in vrijheid wappert, en maar die tevens een enorme bijdrage leveren aan de vrijheid. In die donkere dagen weten we: uiteindelijk zijn wij nog steeds het volk van Michiel de Ruijter. Zeg ik, in aanwezigheid van twee nazaten van De Ruyter.

In Nederland zijn de achtergebleven gezinnen van de onze zeevarende helden verstoken van inkomen. Voor hen is de ramp compleet. Vader ergens dobberend op de wereldzeeën en het gezin thuis brodeloos. De eerste oplossing is Tromp Fonds, vernoemd naar een van onze grootste zeehelden. Later wordt dat het Zeeliedenfonds, of de Zeemanspot. Dat blijkt zo succesvol dat, geleid door Wallraven van Hall, dat het de financier werd van het gehele Nederlandse verzet.

Nederlandse schepen leveren een fenomenale bijdrage aan D-Day. Sleepboten die de caissons



leggen. Bevoorrading, troepenvervoer en ziekenhulp.

Het eerste schip dat Caen binnen loopt na de bevrijding is een Nederlandse kustvaarder.

Er is de coaster Actinia, dat in mei 1940 ontsnapt uit Nederland.

Op 2 juni 1944 vertrekt het schip uit Engeland met 65 Amerikaanse soldaten. Het schip is beladen met munitie en vaten brandstof. Op 9 juni wordt Omaha Beach in Normandië bereikt en gaat het schip voor anker. Die avond wordt het schip kort voor middernacht aangevallen door een Duits vliegtuig. Er valt een bom vlak naast het schip. Drie Amerikaanse soldaten komen om het leven. Ook komt om het leven matroos Cornelis van der Toorn uit Scheveningen, bijna 22 jaar oud. Hij ligt begraven in Normandië. Zijn naam staat op deze erelijst



De Juliana, volgeladen met brandstof, vaart richting Juno Beach. Het schip kan met haar geringe diepgang en vlakke bodem vlak voor de kust voor anker gaan. Cornelis Haasnoot, een van de opvarenden, is getuige van een inferno: Canadese en Britse soldaten verdrinken doordat hun landingsvaartuigen kapseizen of beschadigd raken door obstakels onder water. De manschappen opgesloten als haringen in een ton. Met hun zware uitrusting is er geen zwemmen aan. Zo gaan ze ten onder zonder een schot gelost te hebben. Granaatinslagen zorgen voor een regen aan metaalsplinters, spaanders en lichaamsdelen. Manschappen die het strand bereiken, worden wadend door het ondiepe water bij bosjes neergemaaid door vijandelijk mitrailleurvuur.

Wij zijn hier vandaag bijeen omdat we de namen willen onthouden. Daarom staan ze in dit boek. De namen van hen die de hoogste prijs hebben



betaald. Elke dag slaan we een bladzijde om en gunnen we weer een andere pagina met helden een plekje in de zon.

Prinses Margriet werd tijdens de bezetting geboren in het vrije Canada. De Koopvaardij werd haar peet. Later zei ze in een toespraak:

“Dat de koopvaardij een doorslaggevende rol in de geallieerde overwinning heeft gehad, wordt maar zelden gehoord.” Einde citaat.

Vandaag hebben we dat wel gehoord. En vandaag slaan we een bladzij om. In een boek waar de namen van onze helden staan. Waaronder zo velen uit de Nederlandse koopvaardij.